

Asia: VN/13128/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin esitetyistä muutoksista?

Esityksen tarkoituksena on keventää kuntouttavaan työtoimintaan liittyviä hallinnollisia velvoitteita sekä poistaa päällekkäistä työtä asiakassuunnitelmien osalta. Kymenlaakson hyvinvointialueen näkemyksen mukaan esityksen tavoitteet ovat hyvät ja mutta esitetyt toimenpiteet eivät vähennä hallinnollisia velvoitteita hyvinvointialueella tarjottavissa sosiaalipalveluissa. Asiakkaat tarvitsevat jatkossakin palveluja, joista päätetään useamman viranomaisen laatimassa yhteisessä suunnitelmassa. Kymenlaakson hyvinvointialueella asiakkaat palveillaan pääsääntöisesti jo nyt TYM-lain mukaisesti, jolloin päällekkäistä työtä ei synny useiden suunnitelmien osalta.

Kymenlaakson hyvinvointialueella TYM-palvelussa monialaista yhteistyötä tekevät sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät toimivat myös sosiaalihuoltolain mukaisina omatyöntekijöinä eli asiakkaiden palvelutarpeen mukainen sosiaalihuolto tarjotaan aina TYM-palvelun yhteydessä. Mikäli hallituksen arvion mukaan TYM-asiakkuuksien määrä kasvaa 40%, on riskinä palvelun ruuhkautuminen hyvinvointialueella. Lisäksi työllistymistä edistävät sosiaalipalvelut saattaisivat jäädä muiden akuuteimpien sosiaalipalvelujen jalkoihin. Kyseenalaista on palvelun laadun vaikuttavuus uudistuksen jälkeen.

Hallituksen pöydällä ovat samaan aikaan sosiaalihuollon kokonaisuudistus, työttömyysturvan karenssilait, yleistuki ja toimeentulotukilain kokonaisuus. Riskinä on, että lakeja uudistetaan toisistaan irrallisina vailla käsitystä kokonaiskuvasta, jolloin eri lakien vaikutusten arviointia on mahdotonta tehdä kokonaisuus huomioon ottaen. Oman haasteensa tuo myös se, että hallitus on siirtämässä kuntouttavan työtoiminnan järjestämisvastuuta kuntien työllisyyspalveluihin vuodesta 2027.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista työttömiin?

Työllisyyden edistämisen valtakunnalliset tavoitteet vuosille 2025-2027 on määritelty viiden teeman ympärille, joista yhtenä teemana ovat yhdenvertaiset palvelut. Uudet työvoimaviranomaiset ovat keskittäneet palveluprosessin painopisteen työttömyyden alkuvaiheessa oleviin asiakkaisiin, koska asiakkuuden alkuvaiheessa on todennäköisintä saavuttaa työllistyminen. Mikäli Kela ei jatkossa toimita työllisyysalueelle tietoa työttömyyden eri kestoista, on riskinä heikossa työmarkkina-

asemassa olevien entistä niukempi palveluvalikoima sekä kevyt palveluprosessi. Vaikeasti työllistyvien palveluprosessi vaatii resursseja, palvelujen yhteensovittamista ja viranomaisten välistä monialaista yhteistyötä. Huolena on, julkisen vallan työllisyyden edistämismääräysten toteutu riittävässä määrin ja vaikeimmin työllistyvät jäävät vähäisemmälle palvelulle. Julkisen vallan tulee kaikin tavoin estää pysyvästi työtä vailla olevien joukko. Esityksessä piilee riski, että osa heikossa työmarkkina-asemassa olevista asiakkaista väliin putoaa tässä järjestelmässä. Asiakkaiden syrjäytymisriski, yksinäisyys ja raskaampien terveyspalvelujen tarve lisääntyy.

Nykyisessä heikossa työmarkkinatilanteessa niin työvoimapaalvelujen tarve kuin toisaalta työllistymistä tukevien muiden, kuten sote-palvelujen kysyntä tulee kasvamaan erittäin merkittävästi, mikä asettaa kiristyvässä julkisessa taloudessa kaikille toimijoille todella suuria haasteita selviytyä lisääntyvästä palvelutarpeesta ja työttömien oikeuksien turvaamisesta. Lisäksi tieto siitä, että hallitus siirtää kuntouttavan työtoiminnan järjestämisvastuun kunnille, on merkittävästi haitannut hyvinvointialueen kuntouttavan työtoiminnan kehittämistyötä sekä kuntouttavan työtoiminnan paikkojen tarjontaa tulevaisuudessa.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

Todellista vaikutusta viranomaisten työhön on vaikea arvioida, koska loppujen lopuksi kyse on halusta tehdä aitoa yhteistyötä vaikeasti työllistyvien hyväksi. Itsehallinnolliset kunnan työllisyyspalvelut, eduskunnan valvonnassa oleva Kela ja tiukassa valtion ohjauksessa olevat hyvinvointialueet kehittävät asiakkaille tarjottavia palveluita talouden määrittelemä niukkuus edellä. Valitettavasti vaikeasti työllistyvän asiakkaan monialaiset palvelut ovat tässä viitekehyksessä toisarvoisia, vaikka tahtotilaa kehittämiseen olisikin.

Hyvinvointialueella on huomioitava, että vaikka aktivointisuunnitelmien määrä vähenee, monialaiseen yhteistoimintaan kohdistuva työmäärä lisääntyy merkittävästi. Erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaan ensisijainen palvelutarve on sosiaali- ja terveyspalvelut sekä työ- ja toimintakyvyn edistäminen varsinaisen työnhaun sijaan. Kuntien työllisyyspalveluiden on helpompi siirtää haasteellisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden palvelu jatkossa hyvinvointialueiden vastuulle.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista?

Lakiluonnoksessa esitettyihin säästöihin sisältyy merkittävää epävarmuutta, koska ”aksutusten” sijaan todennäköisesti TYM-lain mukaisen yhteistoiminnan ja monialaisten työllistymissuunnitelmien tarve asiakkaiden palveluprosessissa lisääntyy, mikä vaatii resursseja sekä hyvinvointialueilta, työvoimaviranomaisilta että Kelalta.

Esityksen taloudelliset vaikutukset ovat perustuneet työvoimaviranomaisen tietoihin ja arvioihin. Näin ollen hyvinvointialueen ja Kelan todellisia taloudellisia hyötyjä ei tiedetä. Riskinä on, että taloudelliset kustannukset tulevat kasvamaan TYM-palveluun ohjautuvien asiakkaiden lisääntyessä.

Huolta aiheuttaa se, että useita toisiinsa kytköksissä olevia lakipaketteja ja uudistuksia tehdään ilman yhteisvaikutusten arviointia kokonaisvaltaisesti. Taloudellisten vaikutusten arviointi jää näin ollen kyseenalaiseksi.

Yleistä lausuttavaa esitysluonnoksesta.

Esityksen henki byrokratian purkamisessa on hyvä, mutta toteutus jää puolitiehen. Järkevää on, että aktivointisuunnittelua kevennetään, koska asiakkaan palvelutarpeen kannalta olennaisista asioista voidaan sopia monialaisissa työllistymissuunnitelmissa.

Suosituksemme olisi, että lakimuutoksen valmistelussa arvioitaisiin viranomaisharkinnan lisäämistä aktivointisuunnittelun käynnistämisen ja päättämisen osalta. Asiakkaiden palvelutarvetta tulisi arvioida säännöllisesti ja asiakkuus pitäisi voida päättää niissä tilanteissa, joissa katsotaan, ettei asiakas hyödy viranomaisen tarjoamista tukitoimista. Tämä voisi vähentää turhaa hallinnollista työtä.

Meneillään on useita uudistuksia ja lakimuutoksia samaan aikaan, joissa on sama kohderyhmä eli työttömät työnhakijat. Jotta viranomaisille, palvelunjärjestäjille ja asiakkaille olisi selkeämpää seikkailla tässä työllisyyden ekosysteemissä, tulisi eri palvelumuotojen erot ja asiakaskriteerit tarkasti määritellä, kuin myös palvelujen etuudet ja velvoittavuudet. Tarkennusta toivottaisiin myös kuntoutuksen määrittämiseen ja monialaisia työllisyyspalveluja tarjoavien tahojen roolien selkiyttämiseen. Uudistuksissa olisi hyvä katsoa koko kokonaisuutta, jotta kenenkään työttömän tilanne ei muodostu kohtuuttomaksi.

Holm-Richardson Niina
Kymenlaakson hyvinvointialue - Työelämäpalvelut